

FOCUS 5, 2025

Τα προσδόκιμα ζωής στη γέννηση και στα 65 έτη, πριν και μετά την πανδημία, στην Ελλάδα και στις άλλες χώρες-μέλη της ΕΕ

Βύρων Κοτζαμάνης *

Η πρόσφατη πανδημία σε όλες τις χώρες της ΕΕ προκάλεσε μια υπερβάλλουσα θνησιμότητα, ήτοι μια αύξηση των θανάτων υψηλότερη από την αναμενομένη. Οι άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις της πανδημίας στο πλήθος των θανάτων διαφοροποιούνται από χώρα σε χώρα, εξαιτίας του διαφορετικού πληθυσμιακού μεγέθους και της διαφοροποιημένης γήρανσης (δηλ. του ποσοστού των ηλικιωμένων στον συνολικό πληθυσμό κάθε χώρας, καθώς ο COVID έθιξε πολύ περισσότερο τους ηλικιωμένους), αλλά και εξαιτίας πλήθους άλλων παραμέτρων (επάρκεια και ανθεκτικότητα των συστημάτων υγείας, ληφθέντα μέτρα, κ.α.). Πρόσφατες έρευνες που στοχεύουν να συγκρίνουν τις επιπτώσεις της πανδημίας ανάμεσα στις χώρες-μέλη της ΕΕ την περίοδο 2020-2023 προσανατολίσθηκαν στον υπολογισμό δεικτών όπως το *προτοτυπιομένο λόγω της πανδημίας ποσοστό θνησιμότητας*, ποσοστό που εκφράζεται σε υπερβάλλοντες θανάτους ανά 10.000 άτομα. Ο δείκτης αυτός «αδρανοποιεί» τις επιπτώσεις των διαφοροποιημένων πληθυσμιακών μεγεθών και της διαφοροποιημένης γήρανσης μεταξύ των χωρών-μελών της ΕΕ στο πλήθος των θανάτων, επιτρέποντας έτσι τη σύγκριση της υπερβάλλουσας θνησιμότητας. Με βάση τον δείκτη αυτόν (8 υπερβάλλοντες θάνατοι ανά 10.000 άτομα), η Ελλάδα είχε μεν την υψηλότερη υπερβάλλουσα θνησιμότητα από τις 15 χώρες μέλη της Ένωσης προ των διαδοχικών διευρύνσεων της¹, αλλά παράλληλα πολύ χαμηλότερη από όλες τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες-μέλη της Ένωσης, σε 5 από τις οποίες η τιμή του δείκτη ήταν υπερ-διπλάσια του αντίστοιχου της Ελλάδας.

Την ίδια δε περίοδο, εξαιτίας της υπερβάλλουσας θνησιμότητας, σε όλες τις χώρες, τα προσδόκιμα ζωής τόσο στη γέννηση όσο και στα 65 έτη, όχι μόνον ανέκοψαν την ανοδική τους πορεία αλλά μειώθηκαν, για να ανακάμψουν μόλις το 2023. Η ανάκαμψη όμως αυτή -με βάση τα πρόσφατα στοιχεία της EUROSTAT- δεν οδήγησε παντού στην επαναφορά των δεικτών στα προ-της-πανδημίας (2019) επίπεδα. Ειδικότερα:

I) Όσον αφορά το προσδόκιμο ζωής στη γέννηση στους άνδρες και στις γυναίκες (**Διάγραμμα 1**), το 2023 ο μέσος όρος στην ΕΕ-26 είναι αυξημένος κατά 0,4 και 0,2 έτη αντίστοιχα σε σχέση με το 2019 (δεν διατίθενται δεδομένα για το 2023 από την EUROSTAT για την Γερμανία). Σε 7 όμως από τις 26 χώρες για τους άνδρες και σε 8 για τις γυναίκες, τα προσδόκιμα παραμένουν χαμηλότερα ή ακόμη και τα ίδια με αυτά του 2019. Η Ελλάδα εντάσσεται στις ομάδες των χωρών αυτών, καθώς, σε σχέση με το 2019, το 2023 έχει χαμηλότερο προσδόκιμο στη γέννηση κατά 0,2 έτη στους άνδρες (79,00 έναντι 79,2 έτη) και σταθερό στις γυναίκες (84,2 έτη).

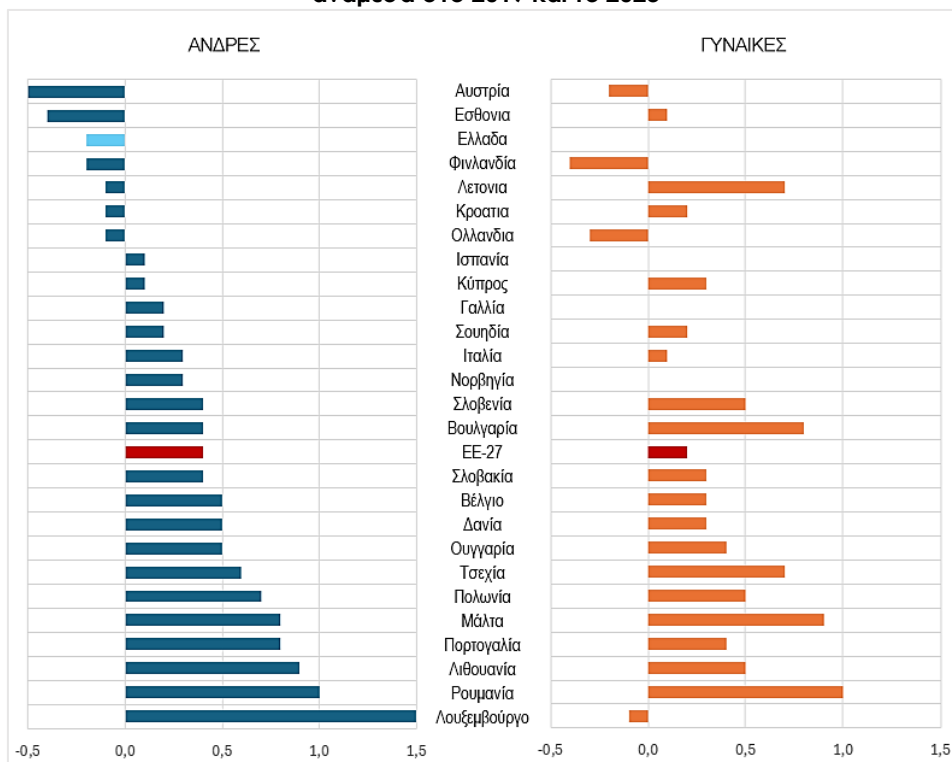
II) Όσον αφορά το προσδόκιμο στα 65 έτη στους άνδρες και στις γυναίκες (**Διάγραμμα 2**), η αύξησή του ανάμεσα στο 2023 και το 2019 στην ΕΕ (+0,2 και +0,1 έτη αντίστοιχα) ήταν μικρότερη σε σχέση με αυτήν του προσδόκιμου στη γέννηση. Σε 6 όμως από τις 26 χώρες για τους άνδρες και σε 11 για τις γυναίκες, το προσδόκιμο ζωής στα 65 έτη παραμένει χαμηλότερο ή το ίδιο με αυτό του 2019. Η Ελλάδα εντάσσεται στις δυο αυτές ομάδες, καθώς είχε το 2023 χαμηλότερο κατά 0,5 έτη προσδόκιμο στα 65 έτη στους άνδρες σε σχέση με το 2019, ενώ στις γυναίκες παρέμεινε ακριβώς το ίδιο (21,7 έτη).

Η ανάκαμψη επομένως των προσδόκιμων μετά την πανδημία στην Ελλάδα, σε αντίθεση με τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε., δεν επέτρεψε στους δείκτες αυτούς να ξεπεράσουν τα επίπεδα του 2019. Ο COVID-19 φυσικά δεν άλλαξε την κατάταξη της θνησιμότητας στο εσωτερικό της Ένωσης, καθώς, όπως και πριν την πανδημία, η Ελλάδα συνεχίζει να βρίσκεται σε μια ενδιάμεση ομάδα των χωρών όσον αφορά το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση και για τα δύο φύλα. Επιπρόσθετα, συνεχίζει μεν να έχει, όπως και πριν την πανδημία, υψηλότερο προσδόκιμο από όλες σχεδόν τις χώρες-μέλη της Ανατολικής Ευρώπης, αλλά έχει πλέον χάσει την προνομιακή θέση που κατείχε πριν 30 χρόνια, καθώς, ενώ την δεκαετία του '90 εντασσόταν στην ομάδα με τα υψηλότερα προσδόκιμα -όχι πολύ μακριά από την Γαλλία και την Ισπανία- σήμερα κατατάσσεται στην 14^η θέση.

* Καθηγητής Δημογραφίας (αφ.), Διευθυντής Ερευνών του ΙΔΕΜ, bkotzama@gmail.com

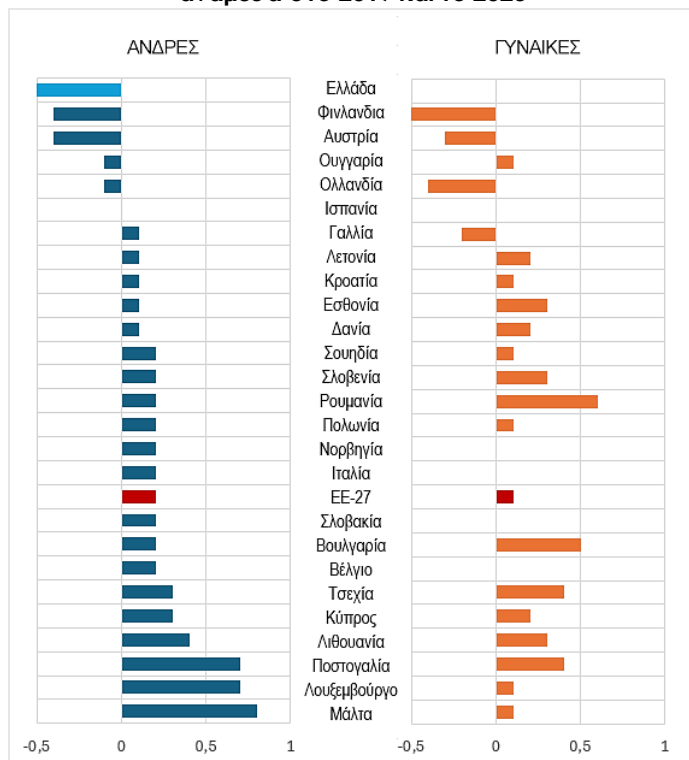
¹ Πηγή: Pizzato, M., Gerli, A. G., La Vecchia, C., & Alicandro, G. (2024). Impact of COVID-19 on total excess mortality and geographic disparities in Europe, 2020-2023: a spatio-temporal analysis. *The Lancet regional health. Europe*, 44, 100996. <https://doi.org/10.1016/j.lanep.2024.100996>

Διάγραμμα 1. Κέρδη και απώλειες (έτη) στην προσδοκώμενη ζωή στη γέννηση ανά φύλο στις χώρες-μέλη της ΕΕ ανάμεσα στο 2019 και το 2023

Πηγή: EUROSTAT, ίδια επεξεργασία

Διάγραμμα 2. Κέρδη και απώλειες (έτη) στην προσδοκώμενη ζωή και στα 65 έτη ανά φύλο στις χώρες-μέλη της ΕΕ ανάμεσα στο 2019 και το 2023

Πηγή: EUROSTAT, ίδια επεξεργασία